

Lezing 4 mei 2021

De voorbije jaren hebben we hier bij dit monument gestaan om mensen te herdenken en om na te denken over vrijheid. We hebben voorgaande jaren gevierd dat we meer dan 75 jaar bevrijd waren. Dit jaar denken we landelijk na over het thema: Hoe vrij zijn wij in 2021? Als het ware een uitnodiging om de balans op te maken wat vrijheid voor ons is en hoe we er mee omgaan.

Sommige mensen vergelijken de oorlog van toen met de pandemie van nu. De tweede Wereldoorlog vergeleken met covid 19. Op een aantal punten loopt die vergelijking natuurlijk mank. Niet omdat de tweede wereldoorlog op grotere schaal gevolgen had, want de pandemie treft immers de hele wereldbevolking, maar wel vanwege de aard van wat mensen overkwam. Al zijn er natuurlijk wel parallellen te vinden. Maar nu wij – dat hopen we – mogelijk het uitzicht hebben om te denken over de situatie ná de pandemie kunnen we wellicht leren van wat ná de tweede wereldoorlog gebeurde. Want oorlog was ooit aanleiding voor internationale samenwerking en bevordering van mensenrechten.

Net als nu bracht de tweede wereldoorlog verdriet, ziekte, verraad, verlies en ook zelfopoffering, respect en liefde. Na afloop gingen mensen nadenken over wat was gebeurd en welke waarden zo waardevol waren dat men deze nooit meer wilde verliezen. Daarmee had de grote crisis van toen een bijzonder effect. En hoewel het eerder was gebeurd dat mensen gingen nadenken over een nieuwe manier van maatschappij-zijn, en dat gingen opschrijven, was de periode na 1945 een heel bijzondere. Naast alle ellende, de rouw na verlies van dierbaren en de maatschappelijke wanorde was er ook een kans. Een kans die alles te maken heeft met de waardigheid van de mens, en het respect daarvoor.

Al een jaar na de oorlog werd een speciale commissie voor Rechten van de Mens gevormd, voorgezeten door de Amerikaanse Eleanor Roosevelt, wiens echtgenoot helaas als president net het begin van de vrede niet meer mee mocht maken. En al in 1948 kreeg deze commissie, waarin vanuit alle delen van de wereld mensen samenwerkten, de Universele Verklaring van de Rechten van de mens aangenomen door de algemene vergadering van de Verenigde Naties.

Zou Covid 19 ons ook zo'n kans geven?

Want, net als toen gebeuren er ook nu dingen in de wereld die de waardigheid van de mensen en respect daarvoor ondermijnen. Wellicht hebben we nieuwe ankerpunten nodig voor de inrichting van de samenleving.

Laten we kijken naar Artikel 1 van die verklaring: Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren. Zij zijn begiftigd met verstand en geweten, en behoren zich jegens elkander in een geest van broederschap te gedragen.

Als we op dit moment kijken naar onze wereld, dan is het onderzoeken en herbeleven van dat eerste artikel wellicht niet zo verkeerd.

Gelijke rechten voor iedereen. Klopt dat als we zien waar wereldwijd de vaccins naar toe gaan. En dat er op sommige plekken voedsel wordt weggegooid waar elders honger en dorst is. Waar medicijnen worden vernietigd waar ze elders niet te krijgen zijn; waar social media gebruikt wordt voor nog mooiere foto's om te laten zien hoe prachtig we zijn en er op andere plekken geen toegang is tot leermiddelen. Het valt niet altijd mee om die gelijke kansen en rechten te vinden.

Een ieder heeft recht op leven, vrijheid en onschendbaarheid van zijn persoon, artikel 3.

We hoeven niet buiten de grenzen van ons land te zoeken als het gaat om voorbeelden van waar en hoe de waardigheid van de mens onder druk staat. Ieder kent de beelden van het beschimpen en molesteren van politiemensen, brandweermensen, ambulancemensen, van mensen die het nieuws verslaan en van willekeurige mensen die voorbij komen. Respect voor een menselijk lichaam, menselijk gedrag, menselijk-zijn is daar niet. Net zo min als bij agressief seksueel en racistisch gedrag.

En daarnaast is er zoveel waardigheid bij mensen die een groot deel van hun tijd en energie, en van hun liefde, geven aan mensen waar zij zorg voor dragen.

Wat een verschil.

Om Eleanor Roosevelt nog eens aan te halen. Zij vroeg zich hardop af waar universele mensenrechten beginnen? En zij gaf aan, vrij vertaald: dicht bij huis, in de levens van mensen. Want als ze daar geen betekenis hebben dan hebben ze op een ander niveau ook geen betekenis.

Eerbied is ook een term in die rechten. Veel mensen denken dat we in een wereld leven waar je het met elkaar eens kunt zijn, maar ook oneens, en dat je dat gewoon kunt vertellen. En zonder dat je elkaar hoeft te beledigen of te kleineren. Maar, zijn dat de voorbeelden die we momenteel zien, of het nu bij de overheid is of in belangrijke bedrijven, op tal van plekken die via media tot ons komen. Ik vrees dat we met regelmaat overspoeld worden door wat minder goede voorbeelden.

Want ja, er zijn mensen die zich onttrekken aan het zich gezamenlijk verantwoordelijk voelen voor onze vrijheid. Ze krijgen veel aandacht. Wat jammer is, want veel van de mensen om ons heen proberen wel dienend en verbindend te zijn, hebben wel oog en oor voor anderen, willen begrijpen, willen troosten, willen helpen en begeleiden. Laten we die mensen meer podium geven.

En dat is precies wat we nodig hebben na Corona. Want een tikkeltje gekneusd komt menig mens wel uit deze pandemie. In een aantal situaties is het echt niet fijn. De combinatie werk en gezin heeft heel lang niet zo onder druk gestaan als

nu in veel gezinnen. Bezoek aan ouders in een verzorgingstehuis, uitgaan met de beste vriendin die het nodig heeft, of een zieke bezoeken is vaak niet mogelijk. Gelukkig kan een kneuzing herstellen. Het mooie van bij elkaar zijn is dat we met elkaar kunnen praten. Niet om de ander te overtuigen van het ongelijk, maar om te kunnen begrijpen. En begrip helpt soms mensen om de situatie beter aan te kunnen, om andere woorden aan de eigen situatie te geven, om een ander perspectief te kunnen zien. Om een toekomst vorm te geven. Dat was toen zo, dat is nu zo.

Herdenken doen we in ons land op 4 mei, slechts één keer per jaar. We herdenken de mensen aan wie wij zoveel te danken hebben en van wie we kunnen leren. We denken over onze tijd en wat we beter kunnen doen. We nemen dan twee minuten tijd, twee minuten lang om na te denken. Ik wens u goede gedachten.